

Paradigma'nın Gündemindekiler

Kant, Saf Aklın Eleştirisi

G. Steiner, Babil'den Sonra: Dilin ve Tercümenin Boyutları

Joseph Rouse, Bilgi ve İktidar/Bilimin Politik Felsefesine Doğru

M. Sheikh, İslâm Felsefesi Terimleri Sözlüğü

Robert A. Nisbet, Sosyolojik Gelenek

Hugh J. Silverman, Tekstüalliteler

Ralph Waldo Emerson / Denemeler ve Konuşmalar

W. T. Jones, Batı Felsefesi Tarihi (III, IV ve V. Cilt)

Dermont Moran, Fenomenolojiye Giriş

Paul Ricoeur, Yorumların Çatışması (II. cilt)

Bryan Magee, Wagner ve Felsefe

Metafizikę Giriş

Henri Bergson

Metafiziğe Giriş
Henri Bergson

Özgün Adı
Introduction à la métaphysique

Fransızcadan Çeviren
Atakan Altınörs

Editör
Hişamettin Arslan

Bu kitabın Türkçe yayın hakları **Paradigma Yayıncılık**'a aittir; hiçbir bölümü yayıncının izni olmaksızın fotokopi ve bilgisayar dahil hiçbir elektronik ya da mekanik araçla yeniden üretilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

2. Baskı, Paradigma, İstanbul, Kasım 2013

Dizgi-Mizanpaj
Hülya Aşkın-Bilen

Kapak
Bakış Grafik

Baskı
Emre Matbaa Mücellit San. Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok K.1 No. 271 Topkapı/İstanbul
Sertifika No: 27170 Tel: (0 212) 612 04 93

ISBN: 978-975-7819-79-0

Paradigma Felsefe Serisi: 54

PARADİGMA YAYINCILIK

Alemdar Mah. Ticarethane Sok.
Üçpınar Hanı No: 21/1 – 34110
Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0 212) 528 19 28
Faks: (0 212) 526 81 52
www.paradigmakitap.com
info@paradigmakitap.com

Metafizığe Giriş

Henri Bergson

Türkçesi

Atakan Altınörs

Henri Bergson

1859 yılında Paris'te, Polonya göçmeni Yahudi bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelir. Lisedeki matematik öğretmeninin ifadesiyle “matematikçi olabileceksen, sadece felsefeci olmayı tercih eden” Bergson *École Normale Supérieure*’ün [Yüksek Öğretmen Okulu] giriş sınavını üçüncülükle kazanır. 1881 yılında mezun olmasını takiben beş yıl boyunca hem lise öğretmenliği yapar hem de üniversitede öğretim görevlisi olarak dersler verir. 1888 yılında savunacağı doktora tezini bu yıllarda şekillendirir ve felsefesinin temellerini meydana getiren düşünsel keşifler gerçekleştirir. Doktora tezini savunmasının ardından çeşitli okullarda felsefe hocalığı yapmayı sürdüren Bergson 1911-1912 yıllarında bir filozof olarak ilk eserlerini yayımlatmaya başlamasıyla kısa sürede dünya çapında ünlenir. Eserleri, başta İngilizce olmak üzere yabancı dillere tercüme edilir. Yaşadığı dönemin egemen felsefi yaklaşımı olan pozitivizm karşısında spiritüalist ve vitalist bir pozisyon alan Bergson “içgörü/sezgi” konusundaki düşünceleriyle adını felsefe tarihinin “büyük filozoflar” kervanına yazdırır. Yahudi bir ailenin mensubu olan ve olgunluk çağında Katolik Hristiyan inancını benimseyen Bergson, savaş yıllarında kendisine teklif edilen imtiyazı reddederek sarı Davut yıldızını yakasında taşımıştır. Felsefesiyle olduğu kadar yazarlık üslubuyla da tarihe geçen Bergson Nobel Edebiyat Ödülü (1927) almıştır. *Ahlâkın ve Dinin İki Kaynağı, Madde ve Bellek, Yaratıcı Evrim, Bilincin Dolaysız Verileri Üzerine Deneme* gibi birbirinden değerli birçok eser sığdırdığı seksen iki yıllık ömrü, 1941 yılının 3 Ocak günü dudaklarından dökülen «baylar, saat beş, ders bitmiştir» sözleriyle verdiği son nefesiyle nihayete ermiştir.

Atakan Altınörs

Galatasaray Üniversitesi Felsefe Bölümü’nde öğretim üyesi. Yayımlanmış bazı çevirileri şunlardır: *John Locke* (Jean Didier’den çeviri, Paradigma yay.), *Leibniz: Hayatı ve Felsefesi* (Emile Boutroux’dan çeviri, Paradigma yay.), *Metot üzerine Konuşma* (Descartes’tan çeviri, Paradigma yay.), *Hakikatin Araştırılması* (Descartes’tan çeviri, Paradigma yay.), *Dilin Kökeni Üzerine* (Ernest Renan’dan çeviri, Bilge Kültür-Sanat yay.), *Analitik Felsefe* (Jean-Gérard Rossi’den çeviri, Bilge Kültür-Sanat yay.), *Dilin Kökenleri* (Pascal Picq ve diğerlerinden çeviri, Bilge Kültür-Sanat yay.), *Sihirli Matematikte 80 Küçük Deneme* (Dominique Souder’den çeviri, Bilge Kültür-Sanat yay.), *Descartes* (Alfred Fouillée’den çeviri, Efil yay.), *Monadoloji&Metafizik üzerine Konuşma* (Leibniz’den çeviri, Doğu-Batı yay.), *İdea Nedir?* (Nayla Farouki’den çeviri, Say yay.), *Ricoeur Sözlüğü* (Olivier Abel’den çeviri, Say yay.), *Zaman ve Anlatı 4.* cilt (Ricoeur’den çeviri, Yapı-Kredi yay.). Altınörs’ün iki de telif kitabı bulunmaktadır: *İdealar ve Dil Bağlamında Locke ile Leibniz* (Efil yay.) ve *50 Soruda Dil Felsefesi* (Bilim ve Gelecek Kitaplığı yay.).

*«Felsefe yapmak, düşüncenin işleyişinin
olağan istikametine müdahale etmektir»*

Bergson

İçindekiler

Yeni Basıma Önsöz	XI
Önsöz	XIII
Kronolojik Hayat Hikâyesi	1
Paul Valéry'nin Bergson'un Vefatı Üzerine Konuşması	13
Bergson ve Dil Anlayışı Üzerine	19
Metafiziğe Giriş	39
Kavramlar Dizini	91

Yeni Basıma Önsöz

İlk basımı ülkemiz koşullarında “kısa” sayılacak bir sürede tükenen kitabın elinizdeki ikinci basımı, içerikte ilk basımından farklılık pek arz etmiyor. İlk basımda belirttiğim gibi Türkçe felsefe terminolojisine “yerleşmiş” olması sebebiyle daha önce “sezgi” ile karşıladığım *intuition* için bu yeni basımda gönül rahatlığıyla “içgörü” karşılığını kullandım. Zira, “sezgi”nin *intuition* için iyi bir karşılık olmadığını düşünüyorum. Şu iki sebeple:

[1] Latince’de *intueri* fiilinden gelen *intuitus* için sözlükte şu karşılıklar verilmiş: Bakmak, dikkatle bakmak, gözetlemek, seyretmek, gözlemek, tefekküre dalmak (Kabağaç-Alova, 1995: 323). Bu bakımdan, *intuition*’un hem etimolojisine hem de Bergson’un kastına uygun bir çevirisi, “içgörü” olabilir. Şöyle ki Bergson *Düşünce ve Devingen*’in girişinin ikinci alt başlığında “içgörü”yü, “zihnin, zihin [*esprit*] ile doğrudan doğruya görülmesi” şeklinde tanımlar (1969: 19). Bergson aynı bölümün ilerleyen sayfalarında da sezgiyle ilgili benzer tanımlar verir: «Zihnin, zihinle doğ-

rudan doğruya görülmesi, bizim anladığımız haliyle içgörünün başlıca işlevidir» (1969: 27).

[2] Dilimizde “sezgi” kelimesi, “Şayet sezgilerim doğruysa ...”, “Kesin olarak bildiğimden değil, sezgilerimle konuşuyorum ...” ve benzeri ifade kalıplarının da tanıklık ettiğı gibi, bir yandan *intuition*’un anlamına uygun biçimde “dolaysız” bir kavrayış halini belirtirken diğerk yandan ise “açıklık”tan ve “kesinlik”ten uzak bir bilinç durumuna işaret etmektedir. Bu gerekçelerle, artık “sezgi” yerine “içgörü”yü kullanmayı tercih ediyorum. Tercihimi asla bir “dayatma” gibi sunmak istemem; dileyen okurlar elbette “içgörü” yerine “sezgi” koyarak metni okuyabilir.

Kitabın yeni basımının, Bergson düşüncesine ilgi duyan değerli okurlar için faydalı bir kaynak olması dileğiyle...

Atakan Altınörs
Ortaköy, 2013

Önsöz

Bergson'un çevirisini sunduğumuz metni, ilk kez 1903 yılında, Fransa'nın en eski ve günümüzde de yayını süren felsefe dergilerinden *Revue de métaphysique et de morale*'de basılmış bir makalesidir. Bu makalesi, kısa sürede pek çok dile çevrilmiş ve Bergson'un filozof olarak dünya çapında kazanacağı şöhretin bir bakıma fitilini ateşlemiştir. Kendine has bakış açısını ortaya koyduğu bu yoğun metni, felsefesinin özeti mahiyetindedir. Bergson bilimler çağında metafiziğin neden hâlâ gerekli olduğunu açıkladığı metninde, metafiziğin "içgörü" metodunu, okuruna içgörü tecrübesi yaşatmayı hedefleyen bir kurguyla ve üslupla sunar.

Çevirimde bazı Fransızca kavramlar için kullandığım Türkçe karşılıkların yanına köşeli parantez içinde, "zihin [*esprit*]", "idrak [*appréhension*]", "tam örtüşme [*coïncidence*]" şeklinde orijinalini de yazdım. "İdea", "refleksiyon", "rasyonalizm" gibi, evrensel felsefe terminolojisine mâl olmuş kelimeleri orijinal haliyle bıraktım. Gereken yerlerde, kendi açıklamalarımı dipnot düştüm ve başına (Çev.) ibaresini koy-

dum. Bergson'un metninden önce, kronolojik hayat hikâyesine, Paul Valéry'nin bir konuşmasına ve Bergson'un dil anlayışı hakkında kaleme almış olduğum bir yazıya yer verdim. Kitapta hızlı tarama yapmayı kolaylaştırmak üzere hazırladığım dizini de kitabın sonuna ekledim.

1927 yılında Nobel edebiyat ödülüne lâyık görülen Bergson'un enfes üslubunu tahrif etmemeye azamî özen gösterdiğim çevirim, filozofun düşüncelerini dilimizde seslendirme çabalarına küçük bir katkı addedilirse, ne mutlu bana...

Atakan Altınörs
Ortaköy, 2011

Kronolojik Hayat Hikâyesi

- 1859 : Henri Bergson 18 Ekim’de, Michaël Bergson ile karısı Katherine’in ikinci çocuğu olarak, Paris’te dünyaya gelir. Bergson’un besteci olan babası, Ber ya da Berek sülalesinin torunudur ve Polonya’lı Yahudi atalarının, sonradan Bergson’a dönüşecek Bereksohn soyadını muhafaza etmiştir. Baba Bergson Polonya ordusunda savaştıktan sonra Polonya’yı terk ederek istikbalini değişik Avrupa ülkelerinin başkentlerinde arar. Çok sayıda bilim adamı ve hekim çıkarmış saygın bir sülaleye mensup olan karısıyla -ki o da Yahudi’dir- Londra’da tanışır. Büyük annesinin yüz beş yaşına kadar yaşamış olduğu rivayet edilen Bergson’un annesi 1928’de Folkestone’da doksan dokuz yaşında ölmüştür.
- 1863 : Michaël Bergson Cenevre Konservatuvarı’nda göreve başlar ve ailesiyle o şehirdeki “Filo-zoflar Caddesi”ne taşınır.
- 1866 : Her ne kadar bestelediği *Qui va à la chasse perd sa place* [ava giderken avlanan] adlı opereti

Metafiziğe Giriş¹

Introduction à la métaphysique -1903-

Metafiziğe dair tanımlar ile mutlak hakkındaki kavrayışlar birbiriyle karşılaştırılırsa, aralarındaki farklılıklara rağmen filozofların, bir şeyi bilmenin de-

¹ Bu deneme *Revue de métaphysique et de morale*'de 1903'te yayımlandı. O tarihten bugüne, *metafizik* ve *bilim* terimlerinin anlamını daha bir belirginleştirmeye itildik. Onları tanımlamaya özen gösterdiğimiz müddetçe, kelimelere istediğimiz anlamı vermekte hürüz: uzun zamandan beridir yapıldığı gibi, her tür bilgiyi «bilim» ya da «felsefe» diye adlandırmamızı engelleyen hiçbir şey yoktur. Hatta, önceki sayfalarda söylediğimiz gibi [Bergson bu makalesinin de içinde yer aldığı derleme kitabını kastediyor: *La Pensée et Le Mouvant*] her şey metafiziğin içinde toplanabilir. Bununla birlikte, bilginin, objesini/konusunu ölçmeyi göz önünde bulundurduğunda iyice belirlenmiş bir doğrultuda tutulduğu, oysa realiteyle *sempatiye* geçmek için bağıntıya ve mukayeseye dair art düşüncelerin hepsini kendinden uzak tuttuğunda farklı ve hatta ters bir istikamette ilerlediği, şüphe götürmezdir. İlk metodun maddenin incelenmesine, ikincisinin ise zihnin incelenmesine uygun düştüğünü, zaten bu iki konuda karşılıklı olarak birbirinin alanına geçiş söz konusu olduğunu ve iki metodun yardımlaşması gerektiğini gösterdik. İlk durumda uzaysal zamanla ve uzayla iş görülür; ikincisindeyse *reel süre*yle. Fikrî açıklık bakımından, ilk bilgiyi “bilimsel” ve ikincisini de “metafizik” diye adlandırmak bize git gide daha faydalı göründü. Büyük bilginlerin zihninde barınan, onların bilimine içkin olan ve çoğu kez onların görünmez ilham kaynağı olan bu “bilim felsefesi”ni ya

rinden farklı iki tarzı üzerinde mutabık kaldığı görülmür. Bunlardan ilki, bilinen şeyin etrafında dolaşılın, ikincisiyse onun içine girilen bilme tarzıdır. İlki, insanın konumlandığı bakış açısına ve kendisini ifade ettiği sembollere tâbidir. İkincisiyse hiçbir bakış açısına tutunmaz ve hiçbir sembole dayanmaz. İlk bilgi için, *izafî olanda* durup kaldığı; ikicisi içinse, mümkün olduğu durumda, *mutlak olana* eriştiği söylenecektir.

Meselâ, bir nesnenin uzaydaki hareketini ele alalım. Bakış açım göre, baktığım yere göre nesneyi farklı hallerde, hareketli ya da hareketsiz olarak algılarıım. Onu, eksen aldığım sisteme ya da kerteriz aldığım noktaya göre, yani onu tercüme ettiğim simgelere göre farklı biçimde ifade ederim. Bu bilgiyi iki sebeple “izafî” diye adlandırıyorum. Her iki durumda da bizzat nesnenin dışında konumlanırım. Mutlak bir hareketten söz ettiğimde, hareket edene ruhsal durumlar gibi bir “iç” atfeder, durumlarla sempatiye geçer ve muhayyilemin/imeleme gücümün çabasıyla o durumların içine kendimi sokarım. Öyleyse, objenin hareketli veya hareketsiz olmasına, falan hareketi ya da filan hareketi sergilemesine bağlı olarak aynı şeyi tecrübe etmem. Tecrübe edeceğim şey, objenin/konunun ta kendisinin içinde olacağım için onun hakkında benimseyebileceğim herhangi bir bakış açısına tâbi olmayacağı gibi, orijinali elde etmek üzere her tür tercü-

da “bilim metafiziği”ni, bu surette metafiziğin kâr hanesine kaydedeceğiz. İlk makalemizde [Bergson, *La Pensée et Le Mouvant*’ın ilk makalesini kastediyor], onu bilimin kâr hanesine bıraktıydık, çünkü o genel olarak, metafizikçiden ziyade “bilginler” diye adlandırılmasında mutabık kalınmış araştırmacılar tarafından tatbik edilmişti. Diğer yandan, mevcut denememizin, Kant’ın kritisizminin ve onun takipçilerinin dogmatizminin, felsefi spekülasyonun vardığı sonuç olarak değilse bile en azından hareket noktası olarak kâfi oranda genel kabul gördüğü bir çağda yazıldığı unutulmamalıdır.

meyi reddedeceğim için objeyi/konuyu tercüme edebileceğim simgelere de tâbi olmayacaktır. Sözün kısası, hareket artık dışarıdan ve bir bakıma benim indimde [*chez moi*] değil; içeriden, objede, bizzat anlaşılmış olacaktır. Bir “mutlak”ı ele geçireceğim.

Yahut, bana maceraları anlatılan bir roman kahramanını ele alalım. Romanın yazarı, kahramanın karakter özelliklerini dilediğince çoğaltabilecek, onu istediği kadar konuşturabilecek ve istediği şeyleri yaptırabileceklerdir. Bütün bunlar, bir anlığına o kişilik ile örtüşeydim yaşayacağım yalın ve bölünemeyen duygunun yerini tutmayacaktır. O sırada, eylemler, jestler ve sözler, bana bir kaynaktan doğallıkla akar gibi görünecekti. Bunlar o zaman artık o kişilik hakkında kendi kendime kuracağım ideaya eklenen ilinekler olmayacaktı ki ilinekler bu ideayı tamamlamayı asla başarmaksızın durmadan zenginleşir. O kişilik, bütünleşikliği içinde bana bir anda verilmiş olacaktı ve tezahür eden bin türlü ıvır zıvır [*incidents*] o kişi hakkındaki ideaya katılıp onu zenginleştirmek şöyle dursun, o sırada tam da aksine bana, o ideadan kopmuş ve buna rağmen özünde onu eksiltmemiş veya yoksullaştırmamış görünecekti. O kişi hakkında anlatılan her şey bana, ona çok sayıda açıdan bakışı sunar. Bana o kişiliği tasvir eden ve ancak önceden tanıdığım kimselerle ya da şeylerle mukayese etmemle bana onu tanıtabilen bütün özellikler, kendileri vasıtasıyla şu ya da bu oranda simgesel olarak o kişiyi ifade eden işaretlerdir. O halde simgeler ve bakış açıları beni o kişinin dışında bir yere kor; bana o kişiyi ancak, başka şeylerle arasında ortak olan ve münhasıran ona ait olmayan yanlarla açar. Fakat, münhasıran onda olan, onun özünü meydana getiren şeyler ise tanımı icabı içseldir ve ne dışarıdan fark edilebilir ne de -bütün diğer şeylerle

aynı ölçüye vurulamaz [*incommensurable*] olduğundan- simgelerle ifade edilebilir. Tasvir, tarih ve analiz burada beni izafide bırakır. Bir tek, kişiyle tamamen örtüşmem [*coïncidence*] bana mutlak olanı verecektir.

Bu manâda ve yalnızca bu manâda mutlak, *mükemmeliyetin* eş anlamlısıdır. Bir şehri gören bütün mümkün noktalardan çekilmiş bütün fotoğraflar sonu gelmez bir şekilde boş yere birbirini tamamlayacak, dolaştığımız şehir olan bu üç boyutlu ilk örneğe hiç mi hiç denk olmayacaktır. Bir şiirin mümkün bütün dillerdeki bütün tercümeleri, nüanslara başka nüansları beyhude ekleyecek ve bir tercümeyle diğerine bakarak bir tür mukabeleli rötuşla düzeltmeye çalışarak şiirin aslına daha sadık bir imaj vermeye boşuna uğraşacak ama asla orijinalinin iç anlamını vermeyecektir. Belirli bir bakış açısından meydana getirilmiş bir temsil, birtakım simgelerle yapılmış bir tercüme, görünüşünün elde edildiği nesneye/konuya veya onu ifade etmede kullanılan simgelere kıyasla daima gayrimükemmel kalır. Buna karşılık mutlak olan, her ne ise mükemmelen o olması bakımından mükemmeldir.

Muhakkak ki yine bu sebeple, *mutlak* ve *sonsuz* sık sık aynılaştırılmıştır. Homeros'un bir mısrasının üzerimde bıraktığı intibai, Yunanca bilmeyen birisine iletmek istersem, mısrayı ona tercüme ederim, ardından tercümemin yorumunu yaparım, sonra da yorumumu açmaya çalışırım; ve böylece bir açıklamadan diğerine geçerek ifade etmek istediğim şeye git gide daha fazla yaklaşıyorum, ama ona asla varamam. Kolunuzu kaldırdığınızda, içsel olarak ona dair yalın bir algıya sahip olduğunuz bir hareket yaparsınız; lâkin, dışsal olarak, hareketinize bakan benim gözümde, kolunuz bir noktadan, sonra da başka bir noktadan geçer ve o iki nokta arasında yine başkaca noktalar olacaktır; öyle ki on-

ları saymaya kalksam bu iş sonsuza kadar sürecektir. İçeriden görülmüş bir mutlak demek ki yalın bir şeydir; ama dıştan, yani başka bir şeye izafen, onu ifade eden işaretlere göre bakıldığında, karşılığını kuruş cinsinden saya bitiremeyeceğimiz bir altın sikke [gibi-çev.] olur. Bölünemeyen bir idrake [*appréhension*] ve bitmez tükenmez bir saymaya konu olmaya uygun şey ise, tanımı icabı bir “sonsuz”dur.

Bundan sonuç olarak, “mutlak”ın, sadece içgöründe verilmiş olacağı çıkar ki buna mukabil geriye kalan her şey analiz ile ilişkilidir. Burada içgörü diye andığımız şey, onda biricik ve bu itibarla da dile getirilemez olanla tam bir örtüşme [*coïncidence*] yakalamak üzere bir nesnenin/konunun içine kendimizi taşıdığımız sempatidir*. Analiz bunun tam aksine, nesneyi/konuyu zaten bilinen, yani onda başka nesnelerle/konularla ortak olan unsurlara indirgeyen işlemdir. O halde analiz etmek, bir şeyi, o olmayan şeye göre ifade etmekten ibarettir**. Bu itibarla her analiz bir tercüme, simgelerde açıp serme ve araştırdığımız yeni objeyle/konuyla, halihazırda bildiğimize inandığımız diğer objeler arasında olabildiğince çok teması işaretlediğimiz/not ettiğimiz ardışık bakış açılarından elde edilmiş bir temsilidir. Çevresinde dolanıp durmaya mahkûm olduğu objeyi/konuyu ihata etmek için duyduğu asla tatmine ulaşmayacak arzusunda analiz, her zaman natamam kalan temsili tamamlamak üzere bakış açılarını sonsuzca çoğaltır, hep kusurlu kalan tercümesini mükemmelleştirmek için de sembolleri biteviye çeşitlendirir.

* (Çev.) Fransızca “sympathie” kelimesinin kökeni, Eski Yunanca π [pathos: teessür/etkilenim] kelimesinin [sûm: birlikte] ön ekiyle kullanılmasına uzanır.

** (Çev.) Cümlemin orijinali şöyle: Analyser consiste donc à exprimer une chose en fonction de ce qui n’est pas elle.

Böylece analiz sonsuza kadar sürer. Ama içgörü, şayet mümkünse, yalın bir fiildir/edimdir.

Bu ortaya konduğunda, pozitif bilimin mutad işlevinin analiz etmek olduğu rahatlıkla görülecektir. Pozitif bilim her şeyden önce simgeler üzerinde çalışır. Doğa bilimlerinin en somut olanları, hayat bilimleri bile canlı varlıkların görünür formuyla, organlarıyla, anatomik unsurlarıyla yetinir. Formları birbiriyle mukayese eder, en karmaşık formları en basitlerine geri götürür ve en nihayet hayatın işleyişini, bir bakıma onda görsel simgeler olan şeylerde araştırır. Şayet bir realiteye, onu izafi olarak bilmek yerine mutlak olarak malik olmanın, onunla ilgili bakış açılarına yerleşmek yerine bizzat kendisine yerleşmenin, onu analiz etmek yerine içgörüsünü elde etmenin ve nihayet onu her tür sembolik ifadenin, tercümenin ya da temsilin dışında sezmenin bir yolu mevcutsa, metafizik bu yolun ta kendisidir. *O halde metafizik, simgeleri aşma iddiasında olan bilimdir.*

Yalın analiz yoluyla değil, hepimizin içgörüyle içeriden yakaladığımız en azından bir realite vardır. Bu, zamanın etrafındaki akışı içindeki kendi kişimidir. Süregiden, bizim “ben”imizdir. Başka hiçbir şeyle entelektüel veya daha ziyade spiritüel bir sempatiye geçemeyiz. Buna karşın, kendimizle kesinlikle sempati kurarız.

Aktif olmadığı farz edilen kendi kişiliğim üzerinde bir gezintiye çıkarsam, bilincimin iç bakışıyla öncelikle, ona maddî dünyadan gelen bütün algıların yüzeyde sertleşmiş bir kabuk gibi kuruduğunu fark ederim. Bu algılar nettir, seçiktir/ayrı ayrıdır, yan yana bitleştirilmiştir veya bitleştirilmeye uygundur; bu algılar, objelerde öbeklenmeye can atar. Ardından da bu algılara az çok bitişmiş ve onları yorumlamaya yara-

yan hatıraları fark ederim; bu hatıralar, benim kişiliğinden kopmuş, onlara benzeyen algılar tarafından periferiye çekilmiş gibi oluverir; mutlak bir halde, bizzat ben olmadan, benim üzerime konmuştur. Ve nihayet, eğilimlerin, harekete geçiren alışkanlıkların, bu algılara ve hatıralara sımsıkı bağlı bir yığın zımnî/örtük eylemin kendisini ifşa ettiğini hissediyorum. Formlarda zaptedilmiş bu unsurlar bana, birbirlerinden ayrı oldukları kadar fazlasıyla “ben”den ayrı görünmektedir.

İçten dışa doğru yöneltilen bu unsurlar birleşerek genişleme ve dış dünyada kaybolma eğilimindeki bir kürenin yüzeyini meydana getirir. Ama, şayet kendimi periferiden merkeze doğru toplarsam, kendimin temelinde en tek biçimli, en metin ve en kalıcı olan şeyi ararsam, bambaşka bir şey bulurum.

Usta işi kesilmiş bu kristallerin ve yüzeydeki bu donuk kabuğun altında, akış halinde gördüğüm şeyle hiç de mukayese edilebilir olmayan bir sürekli akıştır. Bu, her bir durumun, kendinden önce gelen şeyi içerdiğini ve de onun peşinden geldiğini ayan beyan gösterdiği bir durumlar ardışıklığıdır. Doğrusunu söylemek gerekirse, durumlar ancak, ben o durumları şimdiden arkamda bıraktığımda ve izlerini gözlemlemek üzere geriye döndüğümde çok/çeşitli bir hale gelir. Ben o durumlardan geçtiğim halde, onlar öylesine sıkı sıkıya organize olmuştur ki ortak bir yaşamdan öyle derinlemesine hayatîyet bulmuştur ki, aralarından herhangi birinin nerede bittiğini, bir diğerinin nerede başladığını söylemeyi başaramam. Gerçekte, onların hiçbirini ne başlar ne de biter, onların hepsi birbirinde uzayıp gider.

Bu, haydi şöyle diyelim, bir rulonun/dürümün [dérroulement] açılmasıdır; zira, artık yavaş yavaş rolü-